

РЭАДІМОВА

з гадзіны

суполкі
ім. М. Багдановіча

1989

Звяртаемся да нашчадкаў. Максімавіч: лісткі нашай газеты чакаюць вашых гарачых думак!

Данута Віцель звярнулася да Уладзіміра Максімавіча Дамашэвіча, які ўсё сваё сьведчае жыццё выступае па пытаннях становішча роднай мовы ў Беларусі на пленумах, зьездах, сходах беларускіх літаратараў.

Вось думкі зь некаторых ягонных прамой. Калі ішла гутарка аб асьвеще, Дамашэвіч параўнаў становішча мовы ў школе з кутком жывой прыроды -- яе пасадзілі ў акварыум ці ў клетку.

Іншым разам ён страшыў бюракратаў так: "Вы знішчаеце нашу мову, а што аб гэтым скажуць за мяжой? А там скажуць: калі рускія праглынулі беларусаў, то хто дасьць гарантыю, што яны не праглынуць так і ўсе свае нацыі ў саюзе, а пасля і да нас дабяруцца..."

Гэта было на травеньскім пленуме мінулага году, калі Дамашэвіч выказаў і такую думку: ні адзін геній ня можа быць мудрэй за свой народ. А хто перастае раіцца з народам, адгарадзіўся ад яго, той ужо не разумее свайго народу. А хто ідзе супроць жаданьня народу, рана ці позна церпіць крах.

-Калі я хачу размаўляць дома, на рабоце, на вуліцы, у магазыне па-беларуску, мяне ўжо называюць нацыяналістам. Калі я хачу, каб на роднай мове гаварылі ўсе беларусы, то я ўжо нацыяналіст у квадраце, а калі, Божа барані, я хачу, каб па-беларуску навучыліся гаварыць усе тыя, хто прыехаў да нас і даўно жыве ў Беларусі, то ўжо нацыяналіст у кубе -- ні больш, ні менш...

-Як уяўляецца разьвіцьцё нашай мовы ў 2000 годзе: ці ўзьнімуць яе гонар нашы сьмелыя унукі?

Уладзімір Максімавіч не захацеў выступаць у ролі прарока, а закрануў самае балючае для нас пытаньне -- адрачэньне ад мовы са спаконным сумленьнем.

будзем лячыць нашу мову ўсе разам

Шмат хто зь беларусаў цешыць сябе ілюзіяй, што калі ён ня ведае мовы, то гэта яшчэ паубяды, у душы і ў пашпарце ён усёроўна беларус, і што ўрэшце ня гад важная тая родная мова, можна гаварыць і па-руску ці па-польску, а заставацца беларусам.

Па форме гэта мо і так, а па сутнасьці?

Мова -- самае важнае ды каштоўнае, што мае кожны народ, ён тварыў і стварыў гэты найкаштоўнейшы скарб многія стагодзьдзі, гэта самая галоўная, яркая прыкмета, рыса ці якасьць кожнай нацыі на зямлі. Па мове нас называюць, па мове нас назваюць ды шануюць.

Калі ж мы яе трацім па тых ці іншых прычынах -- суб'ектыўных ці аб'ектыўных -- то трацім і свой нацыянальны воблік, сваю душу, бо як казаў наш паэта Францішак Багушэвіч: мова -- адзежа душы, і скінуць гэтую адзежу можна толькі разам з душой.

А нам апошнія пяцьдзсят год убівалі ў галаву, што мовы тэба "збліжаць" і "зліваць" у адну, натуральна, рускую, -- мову самае вялікае нацыі СССР, бо пры камунізме будзе адна мова, і некалькі пакаленьняў беларусаў паверылі ў праўдзівасьць гэтай, з дазволу сказаць, тэорыі, паддаліся лёгкай спакусе адрачыся ад свайго і ўзяць чужое, хоць і блізкае і зразумелае, але ж чужое.

Тут ігнараваўся той факт, што калі знікае мова, то знікае і народ, бо рускі педагог К. Ушыньскі так і сказаў: "Вымер язык в устах народа -- вымер и народ".

Дык няўжо мы дапусьцім, каб наш дзясцімільённы народ прапаў бясьсьледна, растварыўся ў моўным моры іншага народу? Хто нам дазволіць такое самазнішчэньне сярод белага дня, сярод разьвітых сацыяльна і нацыянальна іншых народаў, свайкоў, суседзяў? Хоць да гэтага часу рабілася ўсё, каб мы загінулі як нацыя, бо мова наша выйшла з ужытку, яна перастала быць рабочаю моваю рэспублікі, на ёй перасталі размаўляць вярхі, а глядзячы на іх, пачала перакоўвацца сяродзіна і нават нізкі. Пад сьцягам інтэрнацыяналізму квітнеў вялікадзяржаўны шавінізм. А кожны, хто пратэставаў супроць яго, аб'яўляўся нацыяналістам, хоць абарна нацыянальных правоў ёсьць ня што іншае як патрыятызм, нацыяналізм -- гэта тое, што і шавінізм: гэта прызьняцьце свайго над усім астатнім, "чужым".

Мы ж хацелі і хочам толькі роўнасьці ўсіх моваў і ўсіх народаў, якія насяляюць наш Саюз. Мы хочам, каб беларуская мова была рабочая, была дзяржаўная.

Толькі тады яна не загіне, а зь ёю не загінем і мы, беларусы.

У Дамашэвіч

Наша доля • у нашых руках !

Наша доля -- у нашых руках!
Абеліскі стаяць не задарма.
Няхай ворагам будзе страх.
Беларусам страх не да твару!

Перад праўдай ня нам у кусты!
Павярнуць даўдзецца стрэлку.
Мала, мала сеньня, браты,
Есьці бульбу і піць гарэлку!

Ларыса Геніюш

спадыняй ня служкай

-Ці зьменіцца моўная сітуацыя, калі ў Беларусі прымуць закон аб дзяржаўнасьці беларускай мовы?

Адказвае прафэсар Гродзенскага ўніверсітэту імя Янкі Купалы Іван Якаўлевіч Лепешаў:

-Цяжка гадаць пра тое, чаго няма. Але думаю, што яно будзе. Такі закон прыняты ў рэспубліках Закаўказзя, Прыбалтыкі. За яго змагаюцца Украіны і малдаване народы Сярэдняй Азіі.

Дабіваемся гэтага і мы, добра разумеючы, што размова ідзе пра лёс беларускае нацыі. Ня будзе мовы -- ня будзе і нацыянальнае культуры, ня будзе і самой нацыі. Мова -- душа народу.

Каб беларуская мова адчувала сябе ня падчарыцай на роднай зямлі, ня госяцем на парозе, а гаспадыняй у сваёй хаце, патрэбны не касметычныя, а грунтоўныя меры. Становішча можна выратаваць толькі прыняцьцем адпаведнага закону, толькі наданьнем беларускай мове статусу дзяржаўнай.

Закон павінен гарантаваць зварот да той палітыкі беларусізацыі, якая праводзілася ў дваццятых гады. Моўная сітуацыя ў Беларусі рэзка зьменіцца, калі беларускай мове будзе нададзена функцыя рабочай мовы ва ўсіх установах і ведамствах, калі на ёй стануць выдавацца ўсе рэспубліканскія газеты і часопісы, калі навучаньне ва ўсіх вышэйшых ды сярэдніх школах будзе праводзіцца па-беларуску. Закон стане пасьпяхова дзейнічаць і прынясе чаканы плён, калі перастануць цурацца роднай мовы бюракраты-звышінтэрнацыяналісты, калі загавораць са сваім народам на ягонай мове партыйныя і савецкія кіраўнікі.

Толькі тады ўсе беларусы адчуваюць, што ў нас не пустая дэмагогія, а сапраўдная дэмакратыя, што мы па-сапраўднаму вярнуліся да ленінскай нацыянальнае палітыкі.

А пакуль што па-ранейшаму "з ласкі чыноўнікаў родная мова ў намордніку" (Пімен Панчанка).

Уся Кацькаўшчына ў небацьпецы!
Над ёю хмараў шматы.
Ёй з кабінетаў правяць "сьпецы"
Абселя бюракраты.

Ня хочацца "слугам народу"
Губляць свае пасады.
Ня пойдучь, не! яны на згоду —
На зьмену свайго ладу.

Ням лепш край залуць за краты.
Змаўчаць праь сьмертаноснасьць.
Ім лепш другія Курapatы,
Чым шчырая галоснасьць.

Напер намерці ёсьць магчымасьць —
Чарнобыль смажыць кроў...
У дэбіцце справядлівасьць,
Надзея і любоў.

Правоў народ амаль ня мае.
У палоне край і мова.
А той, хто зверху засядае,
Пра рай пляце прамовы.

І, зубы сьціснуўшы да болю,
Ім супраць краснабаў
"За нашу ды вашу волю!" —
Ад сэрца прысягаем.

Клінемся, як калісь Кастусь,
Клінемся ўсім, сабе...
На кліч "Жыве шчы Беларусь"
Аказваем — "Жыве!"

Базыль

Крыжам стандар зь неўміручай Пагоняй бяру!
Кроўю нязможаных продкаў сьвянціў яго час.
Чымае сэрца стукоча -- жыве Беларусь!
Лёс Беларусі залежыць ад кожнага з нас!

Абараняйма Радзіму ад зьдзекаў, абраз!
Сьвеціцца ў душах высока Радзімы абраз.

Лёс роднай мовы залежыць ад кожнага з нас!
Гляне ў вакно яе сонца, узыйдзе зара.

Божад маці!
Вярніся ў наш край,
За мову змагацца
Сілы нам дай!

Запішыся ў народны фронт

хопіць нам чарнобылю

"Мірны атам - у кожную хату!" —
Такі вась лозунг усе мы чулі.
Дзякуем шчыра! Мы вельмі рады.
Саходзьце, мы атамам пачастуем.

А зь Беларусі ляцелі гусі.
Добрыя гусі, ды нельга есьці:
Хоць тры разы вары у капустацьце,
Але ня зьменшыш працэнтнасьць сьмерці.

А наля хата усім багата,
Таму нас, пэўна, так любіць госьці.
І каб у хатах ня зьвёўся атам,
Нам прапануюць: "Лёс узносьце!"

Ай, дзякуй, людцы, за вашу ласку —
Гасьцям харшым адчынім хату.
Мы на закуску заб'ём вам гуску —
Хай будзе смачны вам мірны атам!

Івар Гамаюн

Хто жывыць сваё, розум і сілы
не баіцца аддаць за народ,
каму край беларускі мільн, —
запішыся ў Народны фронт!

Хто мець голас уласны хоча,
а яму заціскаюць рот,
бо ён толькі прасты рабочы, —
запішыся ў Народны фронт!

Хто увесь век на зямлі працуе,
а ня мае права на плён
і падзякі нават ня чуе, —
запішыся ў Народны фронт!

Хто праводзіў у армію сына
атрымаў "пахаронку" праз год,
бо уцягнулі ў вайну краіну, —
запішыся ў Народны фронт!

Хто жадае, каб яго дзеці
не глыталі пыл і смурод,
калі дзьме ад заводаў вецер, —
запішыся ў Народны фронт!

Хто бацькоўскай зямлі ня кінуў
і ня ўцёк да лепшых старон,
а кахае сваю Радзіму, —
запішыся ў Народны фронт!
Алесь Федаровіч

вены артэрыі сэрца гародні

Назвы вуліц горада павінны ўводзіць у гісторыю горада, ушаноўваць імяны, якія мелі дачыненне да ягонага жыцця, выклікаць гонар у ягоных жыхароў і павагу гасьцей, ды, вядома ж, адраўніваць гарады паміж сабою.

Як жа адпавядаюць гэтаму гарадзенскія вуліцы?

У 1987 годзе выйшаў даведнік пад рэдакцыяй І.С. Граблеўскага "Гродно и окрестности", у разьдзеле "Найважнейшыя артэрыі гораду" ніводнай беларускае назвы з сямі вылучаных галоўных вуліц. Такія ж назвы амаль у кожным горадзе Саюза кага Саюзу. Праўда, адна з вуліц называецца імем уражэнца Беларусі Ф.С. Дзяржынскага.

Вуліца М. Горкага ў Гародні самая вялікая, але выдатны рускі пісьменьнік М. Горкі не аснаваў Гародні, не абараняў яе ад ворагаў. Ды і ўклад ягоны ў беларускую культуру, здаецца, ня большы, чым ўклад Купалы, Коласа, Цёткі, Багдановіча. А вуліцы, якія ўшаноўваюць імяны клясікаў Беларускае літаратуры, наўрад ці знойдзе нават карэнны гарадзенец. Яны знаходзяцца ў такой глушыні, што ня кожны таксіст вас туды павязе.

Затое ў Гародні вуліцы носяць імяны вялікіх рускіх пісьменьнікаў Лермантава, Гоголя, Пушкіна, Маякоўскага, іншых.

Не хапіла ў горадзе вулачак толькі Міхасю Васільку ды Францішку Багушэвічу, якія жылі і працавалі на гэтай зямлі ды хадзілі па вулках Гародні.

Але што зробіш! Спрадвечная беларуская гасьціннасьць. Усьцешымся, што на маленькай крывенькай вуліцы Адама Міцкевіча ёсьць некалькі дамоў.

Нібы завулак вуліцы Горкага вуліца Кастуся Каліноўскага, слаўтага нацыянальнага героя, якога ўзгадвала родная Гарадзеншчына. Ён прыязджаў у гэты горад не адзін раз. Захавалася вуліца і дом, у якім ён спыняўся, маглі б тую старажытную вуліцу назваць ягоным імем, але ж зрабіць гэта немагчыма -- яна цэнтральная, а ў кожным савецкім горадзе цэнтральная вуліца павінна называцца Савецкай. Дарэчы, у доме, у якім жыў Кастусь Каліноўскі, на першым паверсе зараз сталюка пад назвай "Влінная" -- добра, што не "Московские баранкі". Даўно збіраюцца паставіць помнік Кастусю Каліноўскаму ў Гародні, але невядома, калі паставяць, -- не хапае сродкаў.

На вуліцах жа Чапаева і Шчорса помнікі сталяць даўно. І грошай ніхто не збіраў на іх пабудову. Адзін зь іх ваяваў на Украіне, другі -- на Урале, і наўрад ці ведалі аб існаваньні Гародні...

Перамога пад Грунвальдам выратавала нашу зямлю ад крыжакцае навалы. Ёсьць у Гародні вуліца Грунвальдская. Толькі ня треба яе шукаць,

ня знойдзеце яе усёадно: яна адціснута амара-чосамі вуліцы М. Горкага, дык пра яе і ўспомняць тады, калі пачнуць зносьціць драўляныя старыя прыватныя домкі, якія там зараз сталіць. З тымі домкамі зьнікне і гістарычная назва...

Ёсьць у нашым горадзе і вуліцы народных рускіх герояў -- Пугачова, Разіна, Пахарскага. Але не знайшлося якога завулка, каб ушанаваць памяць слаўтага ваяра сярэдневечча Давыда Гарадзенскага, які змагаўся з крыжакамі за волю роднага краю і гораду, выратаваў яго ад заваёўнікаў, ня даў падзяліць лесу іншых гарадоў, што бясьсьледна зьніклі. Хто ведае, каб не Давыд Гарадзенскі, можа засталася б ад Гародні толькі вёсачка. Няўжо не заслужыў ён, каб ягонае імя насіла якая-небудзь старажытная вуліца ў Гародні? Алеж нельга -- зноў жа гэта цэнтр гораду, вуліцы павінны насіць назвы толькі выдатных дзеячаў Камуністычнай партыі!

Адна з найбуйнейшых вуліц нашага гораду носіць імя рускага палкаводца генералісімуса Суворова. Званьне генералісімуса ён атрымаў за тое, што ўзначальваў армію, якая зьнішчала паўстаньне 1794 году, якое падняў Тадэвуш Касцюшка.

Таленавіта заліў крывёю наш край генералісімус Суворав. Нехта скажа, што зноў зьдзекуюцца над беларусамі. Але ён памыліцца. Хутчэй за ўсё вуліцу так назвалі, каб зблізіць братнія народы, змацаваць іх сяброўства. Цікава было б даведацца, ці ёсьць у горадзе Разані вуліца імя хана Батэя -- дзеся ўмацаваньня сяброўства між рускім ды мангольскім народамі?

Дзе знаходзіцца ў Гародні вуліца нашага слаўтага земляка і беларуса па паходжаньню Тадэвуша Касцюшкі, які кіраваў паўстаньнем за волю Польшчы, Беларусі ды Літвы, змагаўся супраць царскага самаўладства, змагаўся супраць арміі Суворова, ведаюць толькі ты, хто на ёй жыве...

Сімвалічны лёс вуліцы Яўхіма Карскага нагадвае долю прадмету ягоных дасьледваньняў -- беларусаў і беларускае мовы. Вуліца гэтая на самай ускраіне горада, за ёю няма нічога, акрамя Хімічнага камбінату, яна ў небацьпечнай экалягічнай зоне, зараз адтуль павінны высяляць людзей.

Амаль усе вуліцы, што ўшаноўваюць беларускіх дзеячаў, хутка зьнікнуць у горадзе, бо гэта пераважна старыя драўляныя забудовы, якія рана ці позна пойдучь пад знос.

Назвы вуліц ствараюць каларыт у горадзе. Можна гэта адна з прычынаў, што ад гродзенскіх экскурсаводаў можна пачуць такое: "Гродно -- это древний русский город, расположенный на западных рубежах России..."

Воггук набату

Прамінула 125 гадоў ад хмурага ранку, калі на шыбеніцы абарвалася жыццё беларускага нацыянальнага героя Кастуся Каліноўскага.

18 сакавіка ў Вільні беларускі клуб "Сябрына" арганізаваў мітынг, прысвечаны жалобнай даце, на які прыехалі суполкі з Менску, Гародні Ліды, Маладэчна, беларуская інтэлігенцыя з бел-чырвона-белымі сцягамі. Мастак Аляксандр Пушкін стварыў пудзіла Кураева-вешальніка. Пасля выступленняў усклалі кветкі на сімвалічнае надмагілле, сьпелі Пагоню. Прайшлі па апошняму шляху Кастуся Каліноўскага...

У дзень пакараньня Кастуся Каліноўскага ў Менску каля кінатэатру "Вільнюс" на фасадзе якога ўстаноўлена мемарыяльная дошка ў памяць аб паўстанцу, сабралася некалькі тысяч людзей. Перад пачаткам мітынгу з'явілася міліцыя, якая пачала ламаць сьцягі і штандары, выкручваючы хлопцам рукі. А пад такімі штандарамі змагаліся і паміралі паўстанцы!

Пачаўся мітынг - сімваліка нацыянальнага зьявілася зноў. Але умелыя кінааператары зьнялі так, што на экранах тэлевізараў бел-чырвона-белых сьцягоў ня бачылі.

Зьбіралі сродкі на пабудову помніка Кастусю Каліноўскаму ў Гародні.

У Гародні ў доме палітасьветы працуе народны ўніверсітэт "Мінулае і сучаснасьць Беларусі". Ініцыятыва і праграма Міхася Аляксандравіча Ікачова. На заняткі запрашаюцца вядучыя гісторыкі з Менску, Гародні. Прыемны мікраклімат залі, калі слухачы прадускуюць тэму праз сваё ўспрыманьне і пытаньнямі, выступленьнямі "ведучы" да аб'ектнасьці такіх гісторыкаў як Коўкель, Мараш, Чапко. Зьбіраюцца моства незнаёмых між сабой аднадумцаў, мысьліцеляў, філосафаў, нягледзячы на тое, што Коўкель, які імкнецца заняць ролю вядучага на паседжаньнях, калі яму не хапае аргументаў, выклікае свайго апанента выйсьці на калідор...

На фестываль беларускіх тэатраў у Гародню прыехала Галіна Сяргеюна Прыма, якая кіруе самадзейным тэатрам "Золак", сьпектакль "Маці Урагану" ў пастаноўцы якога мы бачылі ў маі мінулага году. Галіна Сяргеюна загадвае ў Менску садком №376, які працуе на беларускай мове. У садку вырошчваюцца 280 дзяцей, на ягонай базе ўтвараюцца беларускія класы, але Галіна Сяргеюна староньніца не паасобных класаў, а беларускіх школ з добра абсталяванымі кабінетамі, каб з беларускіх дзяцей не сьмяліся.

Пры садзе працуе гурток беларускай мовы пад кіраўніцтвам Леанілы Сымонаўны Марціновіч, над ім шэфтуюць мастакі, мовазнаўцы, студэнты. Дзеці з дарослымі сьвяткуюць купальне, гуканьне вясны, іншыя сьвяты. На вольцы гэтага саду створана самабытная праграма, якую треба толькі распаўсюдзіць на іншыя сады. Дзеці амаль не хварэюць. Гэтаму спрыяе мікраклімат калектыву. Правяраюцца прадукты. Прадукты з нітратамі ў іх не праходзяць. Калі заўважаюць, што чарнее бульба, у варыве шмат пены, выклікаюць санэпідстанцыю, бацькоўскай рада б'е трывогу.

Калі садок пачынаў працаваць на беларускай мове ў 1982 годзе, менскія чыноўнікі былі супраць. Праз нейкі час пачалі вазіць замежныя дэлегацыі, каб паказаць, што ў Менску есьць беларускія сады. Але праўды ня ўтоіш. Госьці пытаюцца, які садок яшчэ працуе на мове. Тады гэсьцей перасталі вадзіць.

Цяпер у Менску сад №376 лічыцца прэстыжным, сюды возяць дзетак з іншых мікрараёнаў.

М а п а

Малжонка

Л і с т

Як Вам жывецца ў той Амерыцы?
Ці Вам ня жаліцца у ей?
Аб горкай песьні русай жнеячкі —
Ці Вы забыліся аб ей?
Дня ўсё жне калосьці сьпелыя,
ды ей ня управіцца адной.
Астатні жнеячкі памерлыя,
Палеткі іхнія — труной...
Засеяць Вам халіла сьмеласьці,
ды серп згубілі на шляхах...
І да жытоў багатай сьпеласьці
Спаўзае хмараю вараг.

Ч у ж ы н ц ы

Застрелілі памяць,
Як тую ваўчыцу на Узьлесьці.
Пакінулі дзетак малых,
Ваўчанят, сірацін без парн.
Ніяк не уцямаць,
Чаму гэта выюць ваўкі не па-воўчы
Дарэтуль на нашым двары.

Дрэва спалілі,
Пакінулі лісьцік кляновы.
Зьлевы пабілі
Сужылікі сплячэньняў нервовых.
Неадчувальны
Да ветру і сьцюжаў бясконцых.
Неўратавальны
Аднолькава ласкавым сонцам.
Лісьцік распнуты
Вісьці на паўночным паўшар'і.
Звыклія пугі
Церпіць, як боскую кару.
Што не прыпомніў
Наступнікаў дэбалавай маткі,
Якія ў катойні
Таўклі на мякіну крылаткі.
Нема трывае
І трызьніць: на гэтым кладзішчы
Семка малая
Яшчэ прарасьце з папалішча.

сустрэчы

Шмат прыемных сустрэч за мінулы і бягучы год адбываецца ў беларускай моладзі з аднагодкамі з Беласточчыны.

Вось ізноў гэсьцямі фестывалю "Рок-рок" у Гародні былі студэнты з Беластоку, а з імі прыехаў Мікола Гайдук, пісьменьнік, чые гістарычныя нарысы "Шляхам гадоў" мы чытаем у беларускай беласточкай газэце "Ніва". Ён жа укладае падручнікі па мове і літаратуры для беларускіх школаў на Беласточчыне. На сустрэчы гэсьці распавядалі аб сваім жыцці ў маленькай радзіме, аб таварыстве беларускіх студэнтаў у Польшчы "БАС" і выданьні студэнцкага неформальнага альманаху "Сустрэчы". У Польшчы няма "Указу" аб штрафаваньні ды арыштах за такіх выданьні, гэта толькі Вярхоўны Савет БССР выдае такія дзікунскія указы, ганеюныя для цывілізаванага стагодзьдзя!

Мікола Гайдук прасіў гараднічан па магчымасьці дасылаць у беларускія асяродкі асьветы на беласточчыну літаратуру на роднай мове.

30 кастрычніка

Разарваўся ланцуг часоў —
у Курапатах адкрыўся роў,
там шкіды бацькоў, як дошкі.
Іх забойцаў цяпер пазнаю!
Хоць на пенсіі, ды ў страю!
І цягаты сьмокчуць патрошку.

Даўніх катаў ня мучыць сон,
не крывае людзкі праклён...
Тым, што нас забіць не пасьпелі
пакадаю прыемных сноў:
хай прысьніцца наркам лжоў,
роў

і чэрві ва Уласным целе!

Той, хто быў радавы дурны,
толькі гнаў людзей да сьцяны,
не за грошы ды і з скуры вылазіў,

не губляў ніколі давер,
стаў пры перабудове, цяпер,
падпалкоўнікам —
у горшым разе.

Сувязь простая ўсіх пацзей.
Тым, хто ў пыл расьціраў людзей
хіба доўга разьвесяліцца?
Пырнуць газам у твары нам?
Гэта праўда, а не падман —
так сьцьвярджае уся сталіца!

Быў кастрычнік, трыццатага дня
ім забава была гульня —
траба спраўных" пастрашыць часам
А другі аддадуць загад —
і палякам у доўгі рад.
У Курапатах з бацькамі разам.

Хто натрапіў на гэты верш,
на аловак яго найперш,
расстраляць захоча мяне,
каб ня брудзіў паперу радкамі
перадацьце стральцу таму,
шапкі я перад ім не здыму,
лепей лягу ў зямлю
з браткамі.

Алесь Федаровіч

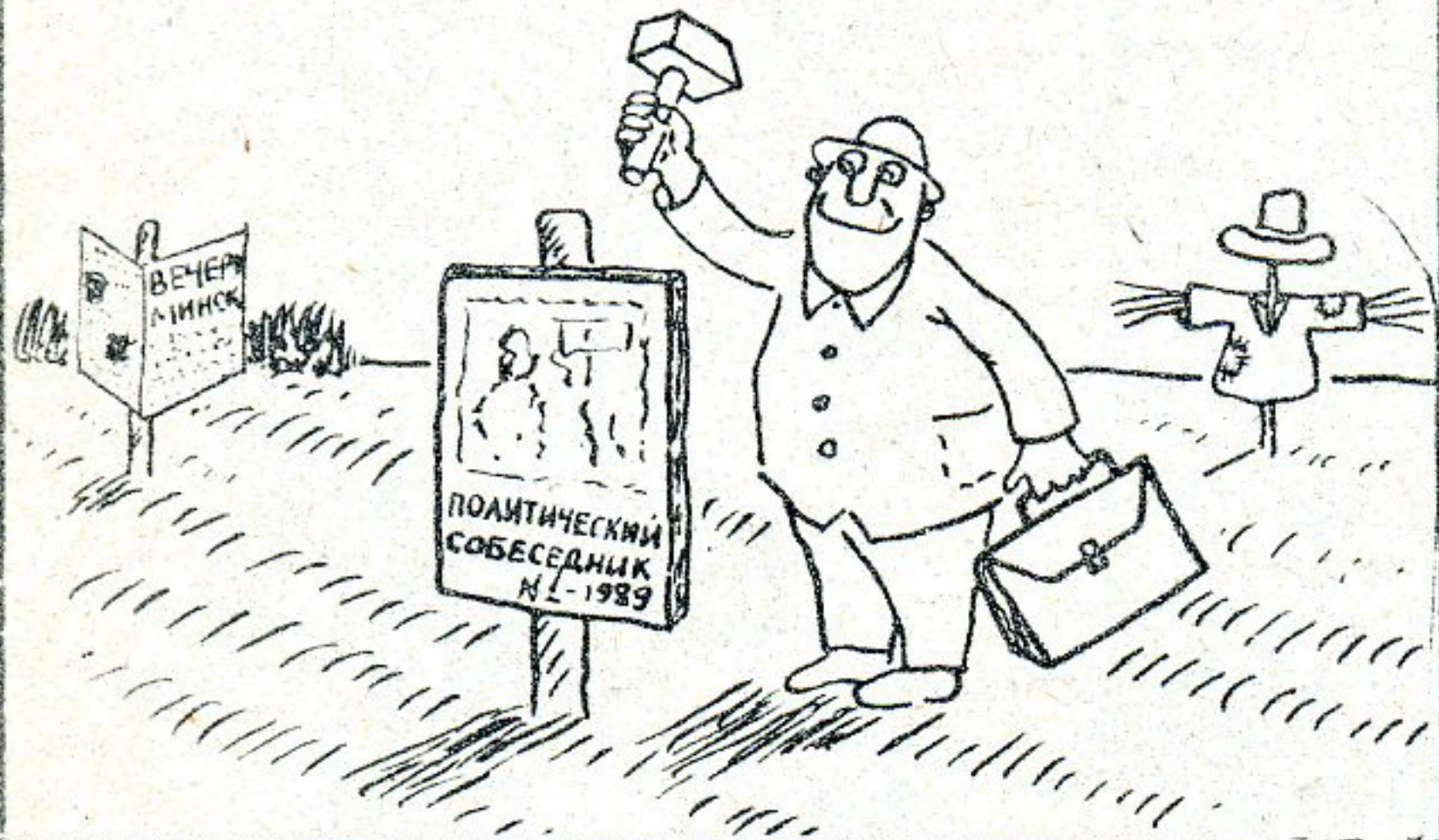
Рускія русіфікаваньня,
украінцы украінізаваньня,
літоўцы літувізаваньня,
эстонцы эстанізаваньня,
грузіны грузінізаваньня,
узбекі узбекізаваньня,
армяне армянізаваньня,
казахі казахстанізаваньня,
а беларусы не беларусізаваньня.

А Х / О ТАМ ЗАСЕЮ?

Старонка сатыры і гумару

Неформалі
і бюракраты.
спроба дыялогу

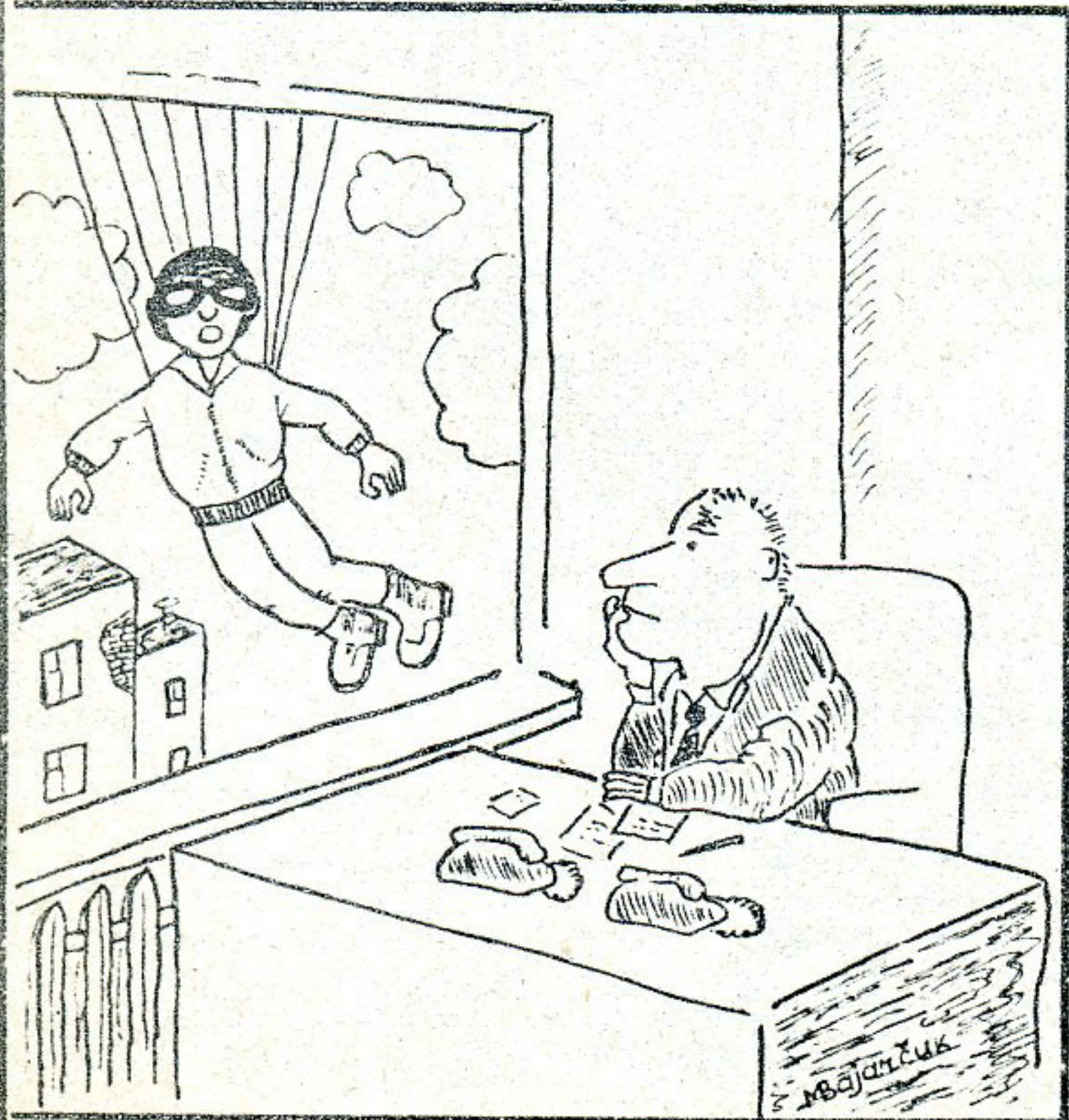

• У жалудку сьвінагадоўчы комплекс на 25 тысяч галоў пабудавалі на раце Жалудоўка, якая ператварылася ў гноевы сьцёк, які сыцяе ў раку Лебяду, якая ператварылася ў гноевы сьцёк, які сыцяе ў адвечны Нёман, які ператвараецца ў гноевы сьцёк... Дзе крынічная Котра упадае ў Нёман, раней адпачывалі ў сьвяточныя дні гарадзенцы. Калгас "Путь к коммунизму" пабудоваў у тым мейсцы комплекс на 22 тысячы сьвіней. Крынічная рыбная Котра ператварылася ў гноевы сьцёк...

• У Іуі, Крацішках карэнныя людзі, якія ўжо размаўляюць на беларуска-расейскай трасянку, пачушы беларускую мову, пытаюцца: "Вы прыехалі з Польшчы?" -- і пераходзяць на беларуска-польскую трасянку.

• Дзьве гродзенскія беларускія тэатралкі наведвалі амаль усе сьпектаклі, што прывезлі ў Гародні на фестываль беларускіх тэатраў. У малой зале ішоў сьпектакль студыі "Дзе я", які называўся "Уладзімір Караткевіч "Роспач"?! Вы не чыталі такой п'есы ў Караткевіча? А тэатралкі паглядзелі... Там беларусы сваіх немаўлят запіхваюць у бочку і бяруць за гэта трыццаць юдавых сярэбранікаў. Тэатр-студыя кінаактора ставіў "Гамлета" Беларускай тэатралкі на мове абураліся, што ў сьпектаклі шмат крыку, мітусьні, няма шэкспіраўскага драматызму... Іх падслухала сапраўдная гродзенская тэатралка і заўважыла: "Прыехалі с вёски на "Гамлета", ім "Лівоніху" толькі падавай!"

Вачыма сталініста

— Padkażycie, kali łaska, dzie ů „Tolaku” zapiswajuc?

На парттрансферанцы ў Шучыне ў канцы сакавіка прадстаўнік Гродзенскага абкама КПБ Аляшкевіч інфармаваў мясцовы партактыў, як змагацца з беларускімі суполкамі, якіх у Шучыне няма.

Лізін — народу

Біяхімічны завод у Скідалі будзеца!!!

Гродзенцы памятаюць, як пасля стыхійных мітынгаў у Гародні ды калектыўнага ліста, падпісанага акадэмікам Ю. М. Астроўскім і супрацоўнікамі інстытуту біяхіміі АН БССР, старшыня аблвыканкама на сесіі даў слова дэпутатам, што біяхімічны завод будзеца. Народ паверыў і супакоіўся.

Але ў Скідальскім СПТВ №199 ужо вучацца будучыя апаратысты ферментацыі прэпаратнаў біясінтэза. Праўда ў 1988-89 набралі толькі адну групу заміж запланаваных дзёвках. Ужо будзеца жылы дом для будучых работнікаў завода.

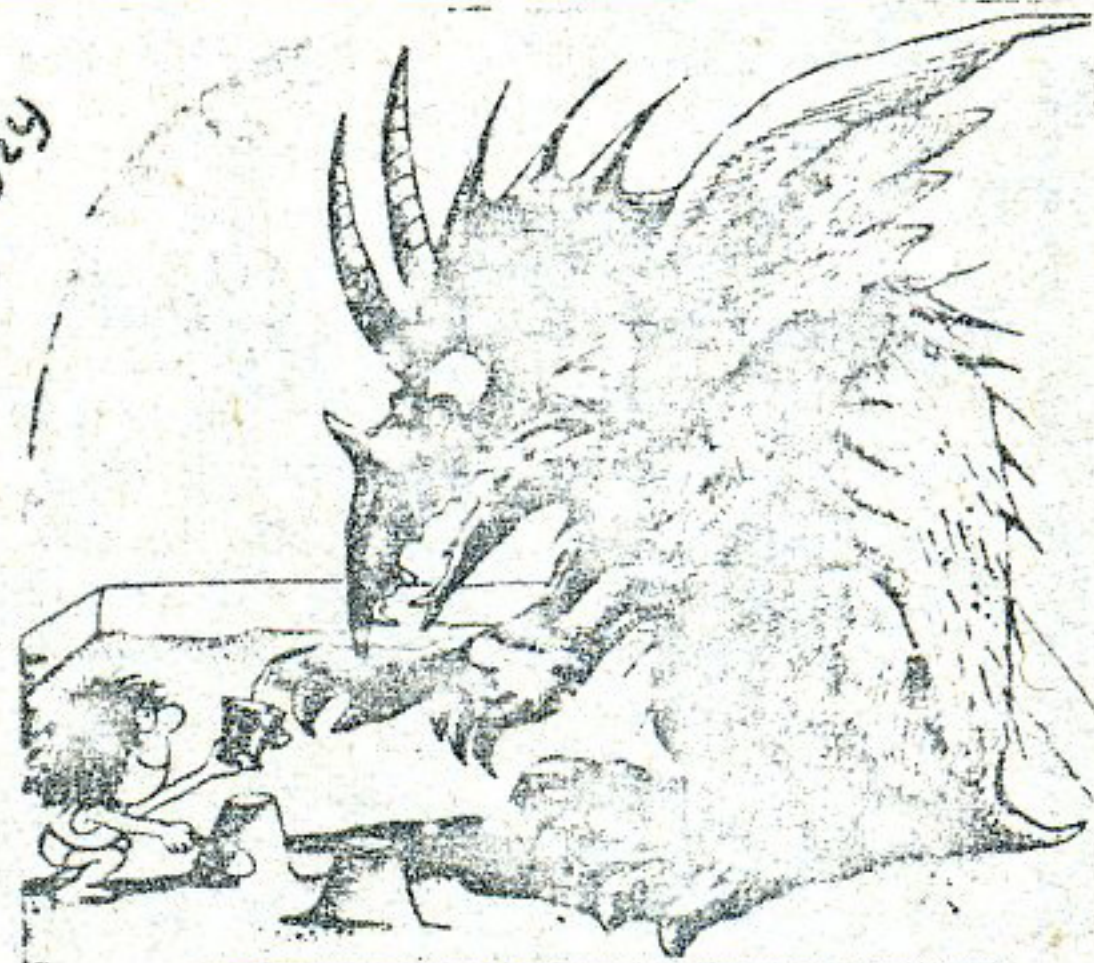
В. Лучко, дацэнт кафедры біятэхналогіі Гродзенскага ўніверсітэту, даказвае ў лісьце да акадэміка Ю. М. Астроўскага, надрукаваным у газэце "Гродненский университет", што Астроўскі не кампетэнтны ў біяхіміі і памыляецца, выступаючы супраць шкоднага прадпрыемства, спасылаючыся, што Беларусі хопіць на 200 год Чарнобыльскай аварыі. Лучко лічыць, што беларусы загартаваныя і ім не зашкодзіць ні радыяцыя ні лізін, і бярэ ў абаронцы кампетэнтных вучоных Масквы Ленінграду, Пушчына, Рыгі.

Просты народ сапраўды не кампетэнтны ў шкоднасьці лізіну, не шмат разумее, а што лепей: ці забруджваць мікробнымі бялкамі наветра, спальваючы іх, ці труціць і без таго засьмечаны Нёман, зліваючы ў ваду атруту...

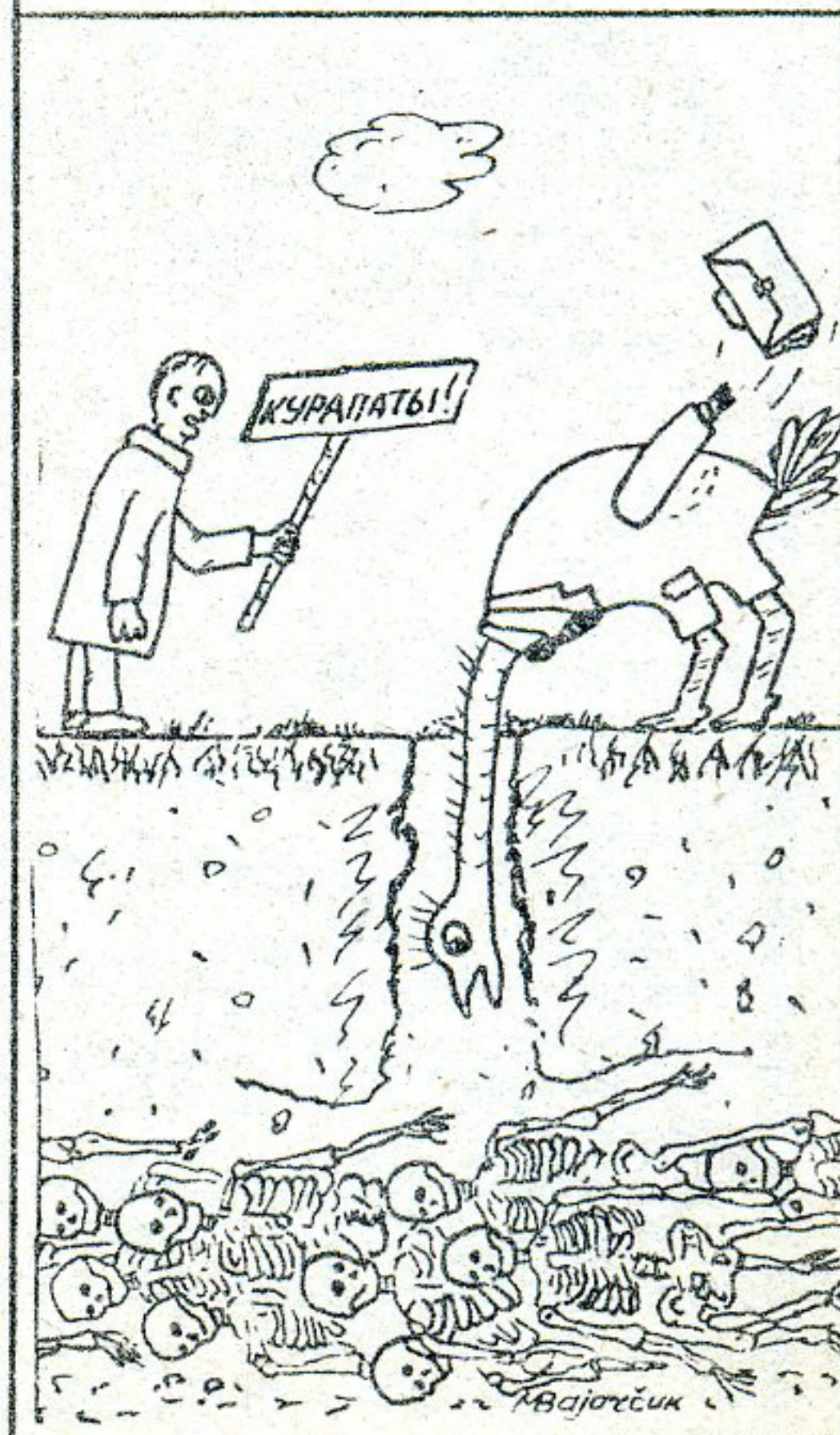
Але колькі нахабства, самаупэўненасьці, калі кандыдат Лучко ставіць на мейсца акадэміка Астроўскага ў артыкуле "Не те аргументы" ў "Гродненском университете" за 29.03.89г.

Замест нявыбранага дэпутата па тэрытарыяльнай акрузе №560 прадпрыемствы Гародні адно перад другім вылучаюць сакратара абкама партыі Сямёнава У., які насуперак усім фактам сьцьвярджае, што завод ён будзеца.

• Гродзенскі прадзільна-ніткавы камбінат носіць імя 25 зьезду КПСС. Цікава, ці не перашкаджае гэта яму працаваць у духу рашэньняў 27 зьезду?

Калі Беларусь была падзелена на Заходнюю і Усходнюю, у Гародні ўзьнік тэрмін калакаты. Так называлі беларусаў, якія сьвядома адракаліся ад сваёй мовы і культуры, ад свайго роду і народу, з гарысьлівымі намерамі ператвараліся ў паліякаў. Калакаты так сталіся зьнішчыць беларускі дух, што ніводзін польскі чыноўнік-шавініст ня мог з імі зраўняцца ў нянавісьці да тутэйшых людзей... Калакаты яшчэ ня вымерлі!!!

Газэту рэдагуе Надзея з Безнадзейску, Праўдзель з Непраўдзельску, Сяжерый Падлаўскі і Квач Захаляўскі